

N:o 9.

Ank. till Riksd. Kausli d. 20 April 1870, kl. 1 e. m.

*Konstitutions-Utskottets Memorial med förslag till ändring i
Regeringsformens 72 §.*

Vid 1868 års riksdag tillstyrkte Konstitutions-Utskottet i anledning af en inom Första Kammaren väckt motion en förändring i 72 § Regeringsformen, åsyftande dels att stadgandet om Riksdagens rätt att genom Riksbanken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, skulle ur grundlagen utgå, dels att derifrån uteslötes bestämmelsen i sista momentet om någon viss metall såsom den, hvarmed Riksbankens sedlar skulle inlösas. Ehuru detta förslag, hvilket af Första Kammaren antogs att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, blef af Andra Kammaren förkastadt samt, då det nästlidne riksdag af Konstitutions-Utskottet såsom dess eget förslag återupptogs, rönste samma öde, har Utskottet likväl funnit frågan vara af den vikt, att Utskottet ansett sig böra, efter af en dess ledamot derom väckt förslag, ånyo underställa densamma Riksdagens pröfning.

Utskottet får till en början, i likhet med hvad vid sistlidne riksdag i Utskottets då afgifna Memorial N:o 5 skedde, erinra derom, att af de stadganden, hvilkas borttagande ur grundlagen nu föreslås, det förstnämnda jemväl har sin plats i 4 § af lagen om myntbestämningen den 1 Mars 1830, och det sednare i såväl denna lags 1 och 2 §§ som 1 § af lagen för Rikets Ständers Bank af samma dag, samt att dessa lagar icke kunna utan Konungens och Riksdagens gemensamma bifall ändras eller upphävas. Utskottets förslag afser följaktligen icke att i afseende på innehållet göra någon ändring i de delar

af banklagstiftningen, om hvilka nu är fråga, utan endast att vidtaga en åtgärd, hvarigenom, med bibehållande af deras plats inom civillagens område, den grundlagsnatur, som nu är dem tillagd, komme att upphöra. Emellertid har, dels vid den under sistlidne riksdag inom Kamrarnes hållna öfverläggning angående Konstitutions-Utskottets då afgifna betänkande i ämnet, dels vid behandlingen af en under samma riksdag väckt motion om ändring i 4 § af lagen om myntbestämningen, blifvit satt i fråga icke blott huruvida denna lag i afseende på sättet för dess stiftande vore af civillagsnatur och om dess 4 § innefattade ett lika bindande stadgande som 72 § Regeringsformen angående skyldigheten att mottaga Riksbankens sedlar såsom mynt, utan ock huruvida hela denna myntbestämmningslag ens kunde anses numera hafva gällande kraft. Då den nu föreslagna grundlagsändringens betydelse och verkningar i väsentlig mån betingas af det sätt, hvarpå de sålunda framkastade spörsmålen besvaras, har Utskottet ansett sig icke böra lemna dem i saknad af den utredning, som för en riktig uppfattning af den föreliggande hufvudfrågan är af nöden. Om Utskottet dervid i främsta rummet egnat sin uppmärksamhet åt det sistnämnda af dessa spörsmål, så har detta skett, emedan det egentligen är i afseende derpå som någon verklig bevisning till stöd för en mot Utskottets stridande mening blifvit försökt; och får Utskottet, till ledning för dem som önska taga närmare del af denna bevisning, hänvisa till det af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet vid 1869 års riksdag afgifna Utlåtande N:o 3.

Sedan Riksbanken, i följd af kända förhållanden och åtgärder från Statsmakternas sida, efter år 1809 blifvit urståndsatt att fullgöra sina förbindelser, samt år 1818 uttryckligen befriats från skyldigheten att inlösa sina sedlar med klingande mynt, hade dessa sjunkit i värde i förhållande till silfvermyntet, samt gingo man och man emellan med olika kurs på olika tider. I afsigt att återföra stadga i penningeväsendet genom att å banksedeln bestämma ett fast värde, beslöto Statsmakterna år 1830, att silfverutvexlingen från banken, så snart tiden dertill funnes lämplig, skulle ånyo taga sin början, dock så att bankens sedlar icke inlöstes till sitt ursprungliga värde, som varit lika med silfvermyntets, utan att en Riksdaler eller 48 skilling i silfver utvexlades mot $2\frac{2}{3}$ Riksdaler eller 128 skilling i bankosedlar, efter den under åren närmast före 1828 gällande medelkurs. Det är denna bestämning af sedelmyntets värde i förhållande till silfverspecien, som skedde genom myntbestämmningslagen och som innefattas i dess 1 och 2 §§. Nu säger man att denna lags "betydelse icke var afsedd att sträcka sig utöfver ordnandet af de då befintliga penningeförhållandena och bestämmande af de då i rörelsen utevarande, dittills oinlösbara sedlarnes giltighet vid liquider och betalningar", samt att grunden för inlösen af de sedlar och förbindelser Riksbanken sedermera utgifvit finnes fastställd i den samtidigt med myntbestämmningslagen utfärdade lag för Rikets

Ständers Bank. Till en dylik skilnad mellan olika slag af banksedlar gifver åtminstone dessa lagars ordalydelse — och efter den torde de i främsta rummet böra tolkas — icke någon anledning, och svårt är att inse något ändamål med en sådan skilnad i lag, då hvarje spår dertill i *verkligheten* saknas, i ty att ännu i dag 4 Riksdaler Riksmünt, som efter räkneenhetens förändring utgör det mot $2\frac{2}{3}$ Riksdaler Banko svarande belopp, inlöses med en Riksdaler Silfver specie. Den 1 § af lagen för Rikets Ständers Bank, hvarest grunden för denna inlösen skulle sökas, bestämmer ock, såsom man lätt torde finna, icke någon som helst grund för invexling af bankens sedlar; den endast tillförbinder banken att fullgöra sådan invexling efter den grund Konung och Rikets Ständer fastställt, d. v. s. den hänvisar till myntbestämmningslagen. Vore icke denna lag fortfarande af gällande kraft, skulle följaktligen hvarje lagbestämd grund för riksbankssedlarnes inlösen saknas, och allmänheten icke ega annan garanti i detta afseende än sedlarnes lydelse, hvilken åter, i brist af bindande bestämmelser om dess beskaffenhet, hvarje Riksdag egde att efter godtfinnande förändra.

Särskildt har i afseende på myntbestämmningslagens 4 §, som förklarar riksbankssedeln fortfarande vara lagligt betalningsmedel, blifvit anmärkt, att densamma uppenbarligen endast kunnat afse de vid lagens tillkomst utelöpande sedlar, när något särskildt lagbud härom eljest icke varit erforderligt, då Regeringsformens 72 § innehöll samma stadgande. Vore meningen med 4 § i myntbestämmningslagen endast att upprepa motsvarande stadgande i Regeringsformen, så hade den visserligen varit öfverflödig, ehuru lika väl i afseende på de redan utelöpande sedlarne som de sedermera utgifna. Men att ifrågavarande § verkligen har ett annat ändamål, framgår af den redaktion, under hvilken den framträdde i det af Stats-, Banko- och Lag Utskotten först utarbetade förslag, så lydande: "Liqvider mellan enskilda, Kronan eller publika kassor skola jemväl verkställas antingen i sedlar eller i Svenskt silfvermynt efter den i 1 § stadgade grund, der ej annat förbehåll gjordt är". Ändamålet med realisationen kunde nemligen ej anses vunnet derigenom att man stadgat, det banken skulle efter visst värde inlösa sina sedlar, såvida icke derjemte bestämdes, att samma sedlar skulle efter samma grund, och icke efter någon förut gällande, vara lagligt betalningsmedel äfven mellan enskilda. §:en innehåller således icke blott ett upprepande af grundlagsbudet, utan en tillämpning af dess allmänna stadgande på de särskilda förhållanden, som i och med realisationen inträdt, och hvilka ännu ega bestånd, så länge en Riksdaler Riksmünt icke gäller mer än $\frac{1}{4}$ Riksdaler i silfver.

Då det emellertid varit hufvudsakligen på en historisk utredning af sättet för realisationsfrågans behandling hos Rikets Ständer, som man velat grunda de för det allmänna föreställningssättet hittills främmande åsigterna om olika slag af banksedlar och om särskilda, i olika lagar bestämda grunder

för deras inlösen, har Utskottet jemväl egnat sin uppmärksamhet åt hvad i detta afscende varit att inhenta af förhandlingarne vid 1828—1830 årens riksdag och dervid funnit till alla delar bekräftade de slutsatser, hvartill Utskottet kommit redan vid aktgifvandet på ifrågavarande lagars innehåll. Låter man, på sätt i den omförmälda historiska utredningen skett, betraktelsen stadna vid realisationsfrågans behandling inom Utskotten, må det visserligen medgifvas, att denna icke är egnad att gifva någon fullt klar insigt om myntbestämmningslagens betydelse. Ty i de af Stats- och Banko-Utskotten först afgifna betänkanden i ämnet, hvilka icke innehålla några lagförslag, men dock antyda den hufvudsakliga karakteren, sådan Utskotten tänkt sig densamma, af de begge lagar, i hvilka de viktigaste realisationsbesluten borde sammanföras, förekomma uttryck, som kunde gifva stöd åt den föreställningen, att man ansett hufvudsakligen sådana stadganden, som voro af *transitorisk juridisk* natur, böra i myntbestämmningslagen intagas. Men å andra sidan antyder det af Stats-, Banko- och Lag-Utskotten sedermera afgifna utlåtande, som innehöll sjelfva förslaget till myntbestämmningslagen och som följaktligen i denna fråga bör tillerkännas största vikt, att Utskotten frångått denna åsigt, då nemligen lagens ändamål i detta utlåtande uppgifves vara att bereda stadga i myntväsendet för *framtiden*. Går man åter till Riks-Ståndens protokoll för att, såsom tillbörligt synes vara, der söka de verkliga motiven för deras beslut, finner man all tvekan rörande desamma undanröjd. Uti förslaget till lag för Rikets Ständers Bank hade Sammansatta Utskotten åt 1 § gifvit följande lydelse: "Ifrån den dag då utvexling af silfver ånyo vidtager, enligt hvad derom vid denna riksdag beslutadt blifvit, är banken skyldig att, enär så påfordras, sina sedlar med svenskt silfvermynt inlösa, dem, som före sagda utvexlingsdag utgifna äro, efter den af Konung och Rikets Ständer nu fastställda grund, och dem, som efter samma dag utgifvas, till det belopp hvarå de lyda." Under öfverläggningarne inom Stånden blef denna § förändrad, så att icke blott indelningen af banksedlarne i sådana som utgifvits före eller efter silfverutvexlingens början borttogs, emedan den kunde leda till den oriktiga slutsats, att skilnad emellan dessa slag af sedlar blifvit gjord, och att olika grunder gällde för deras inlösen, utan äfven ordet "nu" i slutet af §:en uteslöts, enär det, i strid med verkliga förhållandet, syntes förutsätta, att lagen för Rikets Ständers Bank innehölle något stadgande om myntbestämmningsgrunden. Då betänkandet angående myntbestämmningslagen i Stånden föredrogs, yttrade en del ledamöter den förmodan, att denna lag skulle gälla endast till dess de redan utelöpande banksedlarne blifvit inlösta, en förmodan som grundades dels på ärendets behandling inom Utskotten, dels på innehållet af en i det för Riksdagen framlagda lagförslaget intagen 6 §, så lydande: "De säkerhetsmått, som funnits nödiga till betryggande af fordringsegares rätt mot banken, sedan utvexling af silfver ta-

git sin början, äro i särskild lag stadgade.“ I uttryckligen tillkännagifven af sigt att förekomma en dylik uppfattning och undanrödja hvarje tvifvel derom, att den genom myntbestämmningslagen lemnade garanti för sedlarnes inlösen med silfver gällde äfven för framtiden, blef ifrågavarande §, efter beslut som först af Borgare-Ståndet fattades och derefter på dess inbjudning af de andra Stånden biträdades, ur lagen utesluten. Det torde sålunda få anses utom allt tvifvel, att myntbestämmningslagen, långt ifrån att hafva förlorat gällande kraft i och med den sista af de s. k. bankotransportsedlarnes försvinnande ur rörelsen, tvärtom fortfarande är den enda lag, som bestämmer den grund, hvar efter Riksbanken skall inlösa sina sedlar och dessa vid likvider mellan enskilda mottagas, i hvilket afseende lagen ock i § 1 af nu gällande Banko-reglemente återopas.

Det vore betänkligt om en sådan lag saknade den borgen för dess framtida bestånd som ligger deri, att den stiftas i enahanda ordning som civil-lag, helst den innehåller stadganden, hvilka i ganska vid utsträckning beröra förhållandet enskilda personer emellan. Äfven de i detta afseende uttalade farhågor torde emellertid sakna all grund. För hvar och en, som tagit närmare kännedom om förhandlingarne rörande realisationen, är det nemligen väl bekant, att det ansågs såsom ett väsendtligt vilkor för dess fortfarande bestånd, att den lag som innehöll myntbestämmningsbeslutet skulle i öfverensstämmelse med 79 § Regeringsformen stiftas i den ordning 87 § i samma grundlag stadgar för civillag. Om Konungens fastställelse å myntbestämmningslagen anhöllo ock Rikets Ständer i den skrifvelse af den 29 Januari 1830, hvarigenom denna lag till Konungen öfverlemnades, och Kongl. Maj:ts svar den 1 Mars samma år innehåller, att han, efter att hafva hört Högsta Domstolen, antagit såväl myntbestämmningslagen som lagen för Rikets Ständers Bank.

Då slutligen blifvit ifrågasatt, huruvida myntbestämmningslagens 4 § till innehållet motsvarade 72 § 2 mom. Regeringsformen, enär denna ovilkorligen föreskrefve, att Riksbankens sedlar *skola* såsom mynt i riket erkännas, men myntbestämmningslagen inskränkte sig till den förklaring, att de *kunna* såsom betalningsmedel användas, har Utskottet härvid endast att eriura, att den i sistnämnda lag medgifna *rättighet* för hvar och en, som har likvider att fullgöra, att använda Riksbankens sedlar såsom betalningsmedel, icke lärer kunna existera utan motsvarande *skyldighet* för fordringsegaren att mottaga sedlarne såsom mynt, och att det sålunda är uppenbart, att lagarne i detta fall endast använda olika uttryck för alldeles samma sak. Det i myntbestämmningslagen förekommande tillägg: “der ej annat förbehåll gjordt är“, innefattar endast ett erkännande af den jemväl i afseende på grundlagen, såvidt fråga är om rättsförhållanden emellan enskilde personer gällande grundsats, att förord bryter lag.

Utskottet anser sig med stöd af det nu anförda på goda skäl kunna vidhålla sin förut uttalade mening, att, derest ifrågavarande stadganden komme att ur grundlagen utgå, de ändock skulle kvarstå i gällande lagar af sådan natur, att de endast af Konung och Riksdag i förening kunna ändras eller upphävas. Ehuru det i följd häraf icke egentligen varit Utskottets uppgift att ingå i någon närmare pröfning ur finansiell synpunkt af nu gällande lagstiftning i dessa ämnen, än som varit nödvändigt för att bedöma, huruvida densamma, sådan den för närvarande förefinnes, bör ega grundlags natur eller ej, har Utskottet likväl, enär, i synnerhet hvad vidkommer stadgandet derom att Riksbankens sedlar skola såsom mynt i riket erkännas, frågan om dess borttagande ur grundlagen ytterst torde bero af hvars och ens åsigt om ändamålsenligheten af dess bibehållande inom banklagstiftningen öfverhufvud, samt ämnet företrädesvis från denna allmänna synpunkt blifvit under öfverläggningarne inom Kamrarna behandladt, trott sig böra sammanfatta de skäl, som tala för detta stadgandes uteslutande icke blott ur vår grundlag utan ock framdeles, när tidpunkten dertill finnes lämplig, ur civillag.

Ifrågavarande lagbud, hvartill något motsvarande icke förekommer i något annat lands grundlag, har ej heller utgjort någon del af vår konstitutionella rätt, förr än detsamma vid 1809 års riksdag erhöll sin plats i Regeringsformens 72 §. Af hvilken anledning detta skett lemna hvarken Konstitutions-Utskottets motiver till Regeringsformen eller de inom Stånden hållna öfverläggningar angående densamma någon upplysning, men då man känner vidden af de förbindelser, hvilka, när grundlagen författades, hvilade på banken, huru nemligen denna, förutom den sedelutgifning dess egen rörelse fordrade, hade att med utgifna banksedlar inlösa 15 millioner Riksdaler Riksgäldssedlar, huru banken nödgats till krigsomkostnadernas bestridande lemna Statsverket betydliga försträckningar, hvilka under de månader som närmast föregingo Regeringsformens antagande uppgått och äfven för den närmaste framtiden togos i anspråk till ett belopp af 200,000 Riksdaler Specie i veckan. samt huru, sedan banken för att betäcka dessa utgifter nödgats under åren 1808—1809 fördubbla sin utelöpande sedelstock (från 14,800,000 till 27,800,000 Riksdaler), kursen i Hamburg å en Riksdaler i silfver redan år 1809 steg till 61½ skilling, torde man ega fullt skäl till det antagande, att bankens dåvarande i hög grad hotade ställning ansågs kräfvat en så beskaffad, i grundlagen uttalad garanti för upprätthållande af banksedlarnes värde. Huruledes de följande tjugo årens erfarenhet gaf tillräckligt vittnesbörd derom, att grundlagsbudet icke förmådde motsvara sin bestämmelse, samt huru, efter det sedlarnes värde sjunkit ända till en tredjedel af det belopp, hvarå de lydde, landet slutligen genom de vid riksdagarna 1828—1830 och 1834 vidtagna åtgärder erhöll ett pappersmynt med bestämdt, ehuru nedsatt värde, är ofvan antydt. De statsmän, hvilka genom-

drifvit realisationen, voro dock långt ifrån att anse sig derigenom hafva ens på lagstiftningens väg gjort nog för att för all framtid försäkra samhället mot de finansiella skakningar, som utmärkt den föregående tiden. Tvärtom blef deras första omsorg att söka betrygga realisationens bestånd och ordna banklagstiftningen på ett sätt, som för framtiden skulle afvärja de olyckor, från hvilka man nyss funnit sin räddning. Med minnet deraf, att dessa olyckor uppkommit under en tid då Rikets Ständer enväldigt styrde banken, sökte man den önskade garantien i främsta rummet deruti, att Konungen erhöll vederbörlig andel i lagstiftningen för banken och i viss mån äfven i dess förvaltning, på samma gång man genom särskilda stadganden i grundlagen ville för framtiden förekomma sådana felsteg, som vållat bankens obestånd. Ett förslag till ändring i 72 § Regeringsformen af innehåll dels att banken, för alltid skiljd från rikets statsverk, skulle stå under Konungens och Rikets Ständers gemensamma garanti, med Konungen förbehållen rätt ej mindre att deltaga i stiftande af lagar och stadganden för banken och dess rörelse, än ock att nedlägga veto mot beslut om användande af bankovinsten till andra ändamål än bankens förstärkning, dels att bankens sedlar skulle med mynt efter deras lydelse inlösas, blef redan år 1830 hvilande till grundlagsenlig behandling vid påföljande riksdag. Under tiden hade emellertid den föreställningen, att stora vådor vore förknippade med upplåtandet åt Konungen af någon del i lagstiftningen för banken, vunnit sådant insteg, att det hvilande förslaget vid 1834 års riksdag af två Stånd förkastades. I stället framlades af Konstitutions-Utskottet ett annat förslag, som icke sträckte Konungens befogenhet i afseende å banken längre än till deltagande i bankolagstiftning, men deremot närmare bestämde beskaffenheten af Rikets Ständers garanti för banken genom den förklaring, att Ständerna ålades "fylla den brist, som möjligen kan uppstå i bankens tillgångar för fullgörandet af dess genom lag stadgade förbindelser". Vidare föreslogs att för stiftande eller ändring af bankolag äfvensom för beslut "om sedelstockens förhållande till metalliska inlösningsfonden" skulle fordras alla fyra Ständens bifall. Och slutligen framträder i detta förslag äfven tanken att ur grundlagen utesluta stadgandet om skyldigheten att mottaga riksbankssedeln såsom mynt, samt att ersätta detsamma med den föreskrift att Riksbankens sedlar, hvilka borde vid anfordran med metalliskt mynt efter ordalydelsen inlösas, skulle i Kronans uppbörd och i alla betalningar till Staten mottagas lika med Rikets metalliska mynt. Vid återremiss af Konstitutions-Utskottets Betänkande uttalade ett Riks-Stånd såsom sin särskilda mening, att §:ns gamla ordalydelse borde oförändrad bibehållas endast med det tillägg, att bankens sedlar skulle för mynt i riket erkännas, *så länge de efter deras lydelse af banken med silver inlöstes*; och sedan detta förslag vid omröstning inom förstärkt Konstitutions-Utskott med icke ringa röstöfvervigt antagits att hvila till följande riksdag, blef

detsamma då, år 1841, af samtliga Stånden utan votering bifallet och öfverlemnadt till Konungen med begäran om hans sanktion.

Den behandling inom Riksdagen, som på 1830-talet vederfors den då med särdeles lifligt deltagande omfattade frågan om 72 § Regeringsformen, och hvaraf Utskottet nu angifvit de hufvudsakliga yttre dragen, erbjuder äfven för vår tid ett icke ringa intresse. Utgångspunkten var, såsom man erinrar sig, omtanken för realisationens upprätthållande. Med det första lugnande intrycket af den återvunna ordningen blandade sig helt naturligt de lifligaste farhågor för dess bestånd, och med en viss ifver, som icke alltid är bäst egnad att upptäcka den punkt, från hvilken faran egentligen hotar, trodde man sig genom en mängd åt alla håll riktade försigtighetsmått bäst trygga sin nyss förvärfvade ställning. Härvid ådrog sig stadgandet om banksedelns egenskap af mynt till en början ringa uppmärksamhet; dock höjdes redan vid den första öfverläggningen inom Stånden år 1830 inflytelsrika röster för den mening, att detta stadgande helst borde ur grundlagen helt och hållet utgå, eller åtminstone icke någon annan än Kronan ovilkorligen förbindas att mottaga banksedlarne såsom mynt, men man fruktade att en sådan åtgärd så kort efter det beslutet om realisationen tillkommit, och innan förtroendet till densamma vunnit stadga, skulle skada sedlarnes kredit. Följande riksdag blef det sist antydda alternativet upptaget i Konstitutions-Utskottets då framlagda förslag, utan att någon invändning deremot gjordes, men det förekom ännu tillsammans med en del andra grundlagsändringar, syftande till samma mål. Under denna riksdag begynte dock den mening med allt större eftertryck göra sig gällande, att man, med åsidosättande af alla andra dittills nödiga ansedda reformer, borde uteslutande arbeta på afskaffandet af riksbankssedelns ovilkorliga gångbarhet såsom mynt. Det var då som förslaget att göra denna egenskap beroende af bankens förmåga att inlösa sina sedlar framträdde och slutligen lyckades vinna de flesta rösterna inom det förstärkta Konstitutions-Utskottet, och genom att vid följande riksdag med en i afseende på en så viktig fråga sällspord enighet antaga detta förslag, hade Riksdagen för sin del förklarar, att den i stadgandet om riksbankssedelns egenskap af mynt såg det väsentligaste hinder för realisationens bestånd, som på lagstiftningens väg kunde undanrödjas, och att en sådan åtgärd vore det nästa steg, som borde tagas på den genom realisationens utförande beträdda banan.

Denna åsigt vann icke Regeringens erkännande. Kongl. Maj:ts den 27 Maj 1841 afgifna svar på Riksdagens skrifvelse angående den beslutade grundlagsändringen lydde i sin helhet som följer: "I afseende på det af Eder föreslagna tillägg till Regeringsformens 72 § förekommer: att då Jag på Rikets Ständers underdåniga anhållan meddelade stadfästelse å lagen af den 1 Mars

1830, trodde Jag, att den derigenom skedda bestämningen af myntvärdet skulle förlika de stridiga intressena, samt för långliga tider betrygga dessa för ej mindre producenter än konsumenter. Jag borde ej underlåta att under fredens lugn begagna tillfället, för att hejda de finansiella oredornas förstörande verkningar; och detta syftemål har fullkomligen lyckats, emedan Statsbankens finanser nu befinnas i en lyckligare ställning än man ens vågade hoppas. Men känslan af rättvisa måste småningom återföra till de aritmetiska beräkningar, från hvilka ingen nation någonsin kan aflägsna sig utan fara för de vådliga tilldragelser, som föranledas deraf, att allmänheten saknar utväg att tillfredsställa sina behof. Ett finanssystem kan icke ordnas utan på eganderättens orubbliga grundval. Ett sådant system är beroende af mer eller mindre gynn samma tidsomständigheter. Det är på en gång lagstiftningens verk och underkastadt inflytelsen af de lyckliga eller olyckliga skiften, som höja eller sänka nationerna, och hvilka äfven Sverige fått erfaras. Jag finner mig på grund häraf böra bibehålla nämnde § oförändrad, samt vägrar sålunda mitt bifall till det af Eder uti samma § nu föreslagna tillägg.“

Sedan försöket att i denna riktning vinna ändring i den omtvistade §:en icke kröntes med framgång, upptog man åter den vid 1828—1830 årens riksdag omfattade tanken att låta stadgandet om den ovilkorliga förpligtelsen att mottaga Riksbankens sedlar såsom mynt i grundlagen kvarstå, men såsom motvigt deremot i grundlagen inlägga den redan i lagen för Rikets Ständers Bank befintliga föreskriften om skyldighet för Riksbanken att inlösa sina sedlar med silfver. Ett sådant förslag, först väckt vid 1844—1845 årens riksdag, framträdde i en något förändrad form vid riksdagen år 1847, hvarefter det år 1851 blef af samtliga stånden antaget och äfven vann Konungens sanktion. Sjelfva anhängarne af detta tillägg till 72 § Regeringsformen synas icke hafva hyst några öfverdrifna förhoppningar om dess verkningar. Dess betydelse skulle egentligen vara att uttala ett högtidligare erkännande af den princip det innefattar, och göra dennes fortfarande tillämpning mindre beroende af vexlande lagstiftningsgrundsatser. Deremot torde man härigenom icke hafva lyckats skydda principen mot öfverträdelse in praxi, då någon påföljd för invelingsnskyldighetens uraktlåtande ej blifvit i grundlagen utsatt, och skyldigheten icke, på sätt ske bort, fästats såsom vilkor för rättigheten att få riksbanksedeln ansedd såsom mynt. För afskaffande af denna rättighet har sedermera icke blott den af Kongl. Maj:t tillsatta komité för utredande af Sveriges ekonomiska och finansiella ställning samt för upprättande af förslag till kreditväsendets ordnande i i ett den 30 Juni 1860 afgifvet betänkande angående bankväsendet i riket yttrat sig, utan samma åsigt har jemväl blifvit uttalad af det på Andra Kammarrens föranledande vid 1867 års riksdag tillsatta särskilda Utskott för jord-

brukets finansiella angelägenheter, hvars mening i denna fråga vann begge Kamrarnes bifall, dock utan att detta ledde till något resultat. I trots af allt hvad till frågans lösning blifvit åtgjordt, befinner sig densamma sålunda på det hela ännu i samma ställning, som den innehade före 1830.

Ehuru det varit för att upprätthålla värdet hos Riksbankens sedlar som föreskriften att desamma skulle under alla omständigheter såsom mynt i riket erkännas fått i grundlagen inflyta, torde man dock numera vara temligen ense derom, att den icke motsvarat och icke kan motsvara denna sin bestämmelse. Ty banksedelns värde beror uteslutande af bankens förmåga att inlösa densamma, så att den går och gäller såsom mynt, så länge banken anses i stånd att infria den efter dess lydelse med klingande mynt, men sjunker i värde, utan ringaste hinder af grundlagens bud, när banken vägrar inlösa den till det belopp, hvarå den lyder. Ett bevis härpå lemnar oss vår egen finansiella historia under de 20 år, som närmast följde på 1809 års statshväfning. Den representation, som under denna tid på nära håll iakttagit verkningarne af detta grundlagsstadgande, och hvars mening i frågan följaktligen bör ega något vitsord, har ock öfver detsamma uttalat den stränga dom, att det, långt ifrån att utgöra ett stöd för Riksbanken, innebär en verklig fara för dess säkerhet och en ständig källa till oro för realisationens bestånd. Ty det kan möjligen förleda bankens styrelse att, i förlitande på banksedlarnes i grundlagen försäkrade enahanda giltighet med mynt, egna mindre uppmärksamhet än nödigt åt upprätthållandet af deras värde; och det kan till och med innebära en nog stark frestelse att för ändamål, som med bankrörelsen icke hafva någonting gemensamt, anbefalla utgifvande af sedlar, " hvilka för mynt i riket må erkännas", utöfver bankens förmåga att dem inlösa.

De förderfliga verkningarne af ett dylikt försök att öfver höfvan anlita bankens kredit, liksom af hvarje om än aldrig så oförvållad omständighet, som sätter denna kredit i fara, skulle emellertid, så länge ifrågavarande grundlagsbud kvarstår, icke kunna inskränkas till banken sjelf och det jemförelsevis mindre vidsträckta området för dess affärsförbindelser, utan måste i större eller mindre mån drabba samhället i dess helhet och hvarje dess medlem. Till den grad har denna lag gjort hela landets ekonomiska ställning ej mindre än hvarje enskild mans materiella välfärd beroende af detta Statens penningeverk och dess förvaltning. Om en enskild person eller kreditanstalt sättes ur stånd att fullgöra sina förbindelser, drabbar förlusten på sin höjd dem hvilka, när olyckan inträffar, äro hans fordringsegare, men det skulle med skäl anses såsom det våldsammaste ingrepp i eganderätten, om innehafvarne af hans möjligen helt och hållet värdelösa förskrifningar kunde med dem verkställa sina betalningar och dymedelst på andra, som med gäldenären icke inlåtit sig i några förbindelser, öfverflytta den förlust de sjelfva varit närmast att bära.

Och likväl är det ett sådant ingrepp i eganderätten, och detta i den vidsträcktaste skala, som göres icke blott möjligt utan fullt lagligt genom 72 § Rege- ringsformen. Sjelfva grundlagen innehåller i denna § ett stadgande, som gör det till hvar mans rättighet att, äfven sedan banken ej längre förmår infria sina förbindelser, verkställa betalningar med dessa mer eller mindre värdelösa papper såsom vore de fullgodt mynt. Den fullkomliga omstörtning i alla egen- domsförhållanden, som häraf skulle blifva en följd, vill Utskottet ej ens söka skildra. Man har velat förringa dess betydelse genom den förespeglingen, att förlusten komme att träffa endast fordringsegare och sålunda företrädesvis de förmögnare samhällsklasserna, hvaremot den skuldsatte skulle beredas en väl- behöflig lindring i sin börda. Detta åskådningssätt, hvars värde i öfrigt Ut- skottet lemnar åt en hvar att bedöma, hvilat på förutsättningar, hvilka i de verkliga förhållandena sakna all grund. Först och främst tillhör fiertalet af dem, som i vårt land hafva fordringar hos andra, ingalunda deras klass, hvilka man vanligen kallar förmögna; fastmer är det ojemförligt största antalet att söka just bland samhällets i ekonomiskt afseende mindre gynnade medlemmar. Sådana fordringsegare äro till exempel embetsmän, tjänstefolk och öfverhufvud alla som arbeta för betingad kontant lön, den de icke till sitt fulla belopp uppburit, vidare alla som insatt sina besparingar i sparbanker, privatbanker, kapital- och ränteförsäkringsanstalter, eller utlånat dem i mindre summor. Dessa personer sakna i allmänhet ej mindre kännedom om hvad det innebär att under alla förhållanden nödgas mottaga sedlar såsom mynt, än ock makt att genom särskilda förbehåll trygga sig mot verkningarne deraf, hvaremot kapitalisten vanligen befinner sig i den ställning, att han kan, när uppmärksamheten fästes vid de vådor, som i detta afseende hota, undvika dem genom försigtighetsmått, hvilka fullkomligt skydda honom mot hans gäldenärer. — Hvad dernäst vidkommer den lindring, som den skuldsatte hade att af tvångs- kursen förvänta, så afses dermed förmodligen den tillfälliga fördel, som skulle beredas honom derigenom, att han egde betala sina skulder med underhaltigt mynt, ehuru det väl kunde sättas i fråga, huruvida han icke genom att be- gagna denna rättighet skulle sätta på spel hvad som för den lånebehöfvande är ännu dyrbarare, nemligen krediten. Men derjemte är ock att märka, att hvarje fordringsegare, som befarade en dylik afsigt hos sin gäldenär, skulle, så snart sedlarne begynt sjunka i värde, till uppenbar skada för gäldenären skynda att uppsäga sin fordran för att undvika nya förluster genom ytterligare kurs- fall. Huru förhållandet skulle gestalta sig särskildt i afseende på en mycket talrik klass af gäldenärer, nemligen hypothecksföreningarnes, torde förtjena att icke lemnas utan allt afseende. Till dessa föreningar häftar måhända större delen af Sveriges jordegande befolkning i skuld. De hafva sjelfva upptagit sina utländska lån i silfver och måste göra alla ränteliqvider och kapitalafbe-

talningar i samma mynt, men kunna, med stöd af 72 § Regeringsformen, förbindas att i likvid för sina fordringar mottaga sedlar af underhålligt värde. Den brist i föreningarnes tillgångar, som sålunda uppkommer, läser ej kunna fyllas annorlunda än genom tillskott af delegarne. Från hvilken synpunkt man än betraktar frågan kommer man till den slutsats, att om banken under nuvarande lagstiftning skulle komma på obestånd, större delen af vårt lands obemedlade befolkning, gäldenärer ej mindre än fordringsegare, skulle drabbas af känbara förluster, medan de kapitalister, som försigtigt vetat ställa sig i säkerhet för stormen, komme att undgå dess verkningar.

Man har invändt, att alla dessa farhågor äro inbillade, att någon skadlig verkan af grundlagsbudet icke försports, och att i alla händelser bankens ställning är sådan, att dess förmåga att fullgöra sina förbindelser ej kan beivras. Den som hyser detta oinskränkta förtroende till banken är säkerligen ock den förste att medgifva, att banken icke behöfver det tvetydiga skydd 72 § 2 mom. Regeringsformen förmår lemna dess sedlar, och att detta för en grundlag helt och hållet främmande stadgande kan, såsom saknaude all betydelse, utan olägenhet derifrån uteslutas. Men lagstiftaren får, enligt Utskottets förmenande, icke utgå från den förutsättning, att bankens förmåga att under alla omständigheter och utan ringaste afbrott fullgöra sina förbindelser är höjd öfver allt tvifvel. Man kan nemligen ej förbise, att banken under den 200-åriga tiden af sin tillvaro redan under två längre perioder, den sista icke mer aflägsen än att den ännu hos många lever i godt minne, nödgats inställa sin silfverutvexling. Huru under denna tid 72 § Regeringsformen tillämpades, och huru skadligt den verkade, har blifvit under Kamrarnes öfverläggningar i ämnet vid sistlidne riksdag upplyst genom ett exempel, hvilket Utskottet tillåter sig att här återgifva. Innehafvaren af en fideikommisssegendom hade genom testamente af den 29 April 1808 förordnat, att hans hustru, derest hon öfverlefde honom, skulle i sin lifstid årligen från fideikommisset erhålla 500 skeppund stångjern in natura eller efter fideikommissinnehafvarens godtfinnande lösen med 3,333 Riksdaler 16 sk. efter myntets skrot och korn år 1808. I här om uppkommen tvist förklarade Högsta Domstolen genom dom den 4 Mars 1829, lika med Göta Hofrätt, att då rikets mynt sedan år 1808 icke undergått någon förändring till skrot och korn, och testator ej heller stadgat, att löseskillingen skulle utgöras i silfvermynt, samt bankotransportsedlar enligt Regeringsformens 72 § gällde såsom mynt i riket, ifrågavarande 500 skeppund stångjern finge lösas med 3,333 Riksdaler 16 sk. banko. Tvångskursen hade sålunda i detta fall till följd, att en lifstidsränta nedsattes till inemot tredjedelen af sitt ursprungliga belopp. Det låter följaktligen icke förneka sig att skada skett, och ingen fullkomlig visshet gifves att den icke åter kan inträffa. Man behöfver derföre visst icke förutsätta någon bristande insigt eller omtänksamhet

vid bankens förvaltning eller någon felaktighet i de för densamma gifna föreskrifter, ehuru vår tid svårigen i högre grad än den förflutna kan berömma sig af att vara fullkomligt oberörd af alla villfarelser i detta afseende. Man har redan tillräckliga anledningar att icke öfverlemna sig åt en allt för stor trygghet för framtiden i alla dessa oföfvällade missöden, hvilka under form af finansiela kriser, ogynnsamma handelsförhållanden, felslagna skördar, politiska förvecklingar m. m. bragt ännu starkare kreditanstalter än vår Riksbank på obestånd. Och det behöfver ej gå ända derhän att banken kommer på obestånd; det fordras föga mer än ett tillfälligt afbrott i silfverutvexlingen för att sätta bankens kredit i fara och sänka värdet hos dess sedlar, samt låta allmänheten erfara tvångskursens verkningar.

En del af dessa verkningar äro emellertid af den art att de inträda utan afvaktan på den tid då banken upphör att fullgöra sina förbindelser. Vi erfara dem dagligen, oaktadt icke någon fara för det närvarande synes hota bankens bestånd. En sådan olägenhet består deri, att så länge papper anses såsom mynt och man följaktligen ej eger någon visshet om värdemätarens oföränderlighet, en viss obenägenhet måste råda att utlåna penningar på längre tid, då man icke på förhand vet huru mycket efter någon tids förlopp det pappersmynt kan vara värdt, som man är lagligen förbunden att mottaga i liquid; en omständighet, som bland annat gör det svårt att hos oss åstadkomma ett utveckladt inhemskt fondsystem. En annan olägenhet, som menligt inverkar på våra kreditförhållanden till utlandet, är att vaxlar i svenskt mynt icke der kunna vinna något förtroende, hvarföre ock vårt mynt icke lär noteras på någon utländsk börs. Det har blifvit sagdt, att vi med 72 § Regeringsformen icke skulle vara i sämre belägenhet än England, Norge och Danmark, i hvilka länder banksedlar uppgifvits vara ovilkorligt betalningsmedel. Denna uppgift hvilar, åtminstone hvad England och Norge beträffar, på ett misstag. Den för England i detta afseende gällande lag af år 1833 innehåller att Englands banksedlar äro lagligt betalningsmedel, så länge banken fortfar att vid anfordran inlösa dem med klingande mynt, och ett dylikt stadgande infördes år 1857 i lagen för Norges bank. I Danmark åter skola nationalbankens sedlar visserligen mottagas såsom lagligt betalningsmedel såväl af enskilda som i offentliga kassor, men härvid är dock att märka, dels att grundförfattningarne för denna bank, som gåfvos år 1818 på en tid då banken icke förmådde inlösa sina sedlar med klingande mynt, i motsats till vår grundlag uttala den grundsats, att silfver, så snart omständigheterna tillåta, bör utgöra landets enda lagliga mynt och banksedlarne i liquid mellan enskilda endast mottagas efter öfverenskomelse, ehuru tillämpningen af denna grundsats af för Utskottet okänd anledning ännu, fastän sedlarne numera med silfver inlösas, icke funnits böra inträda, dels att Danmarks jordegare i egenskap af delegare i banken häfta i

ansvar för fullgörandet af dess förbindelser, medan detta i Sverige kan komma att ytterst bero af den ena statsmaktens benägenhet att frivilligt underkasta sig de särskilda uppoffringar, som för detta ändamål möjligen kunna finnas nödiga. Att tvångskurs blifvit under kortare tid såsom en nödfallsutväg påbjuden i Nordamerikas Förenta stater och några andra länder med för tillfället mindre ordnad penningeväsende torde icke utgöra något skäl för oss att bibehålla den såsom en väsendtlig beståndsdel i vår för helt normala förhållanden beräknade lagstiftning.

Ehuru sålunda ifrågavarande stadgande i grundlagen hvarken ur principiel synpunkt eller betraktadt i sina verkningar på den allmänna rörelsen kan försvaras, har likväl den föreställningen hos mången vunnit insteg, att Riksbanken icke bör afstå sin grundlagsenliga rätt att få sina sedlar emottagna såsom mynt, förrän man hunnit bringa till stånd en förändring i vissa delar af vår banklagstiftning, i synnerhet den som rör de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, af hvilken, såsom den nu är ordnad, man fruktar såväl för Riksbanken som för den allmänna rörelsen i öfrigt menliga följder, och hvilken man derföre önskar bygga på mera betryggande grunder än den nu anses ega. Man har till och med satt i fråga, huruvida icke genom bifall till Utskottets förslag den antydda reformen i banklagstiftningen skulle undauskjutas, men deremot å andra sidan samma reform påskyndas genom bibehållandet tills vidare af ifrågavarande stadgande i grundlagen. Utskottet anser för sin del den sålunda anvisade vägen så litet egnad att leda till det åsyftade målet, att ett motsatt förfaringssätt synes icke blott lämpligt utan rent af nödvändigt. Derom torde man nemligen vara temligen ense, att det öfverklagade onda leder sitt upphof derifrån, att de enskilda bankerna, i följd af stadgandet om riksbanksedelns egenskap af mynt, tillåtits utgifva sedlar mot ineliggande riksmynnkassa och inlösa dem med Riksbankens sedlar, hvarigenom denna banks metalliska kassa fått uppbära hela bördan af icke blott Riksbankens utan ock de enskilda bankernas utelöpande sedelmassa. Botemedlet har ock ganska allmänt angifvits bestå i en fördelning af denna börda jemväl på privatbankerna, så att dessa ålades att sjelfva vara försedda med metallisk kassa, för att vid anfordran kunna inlösa sina sedlar med klingande mynt. Men så länge grundlagen försäkrar hvarje svensk man rätt att betala sina förbindelser med Riksbankens sedlar såsom vore dessa mynt, kan en civillag eller ekonomisk lag, som beröfvar de enskilda bankerna en sådan rättighet, svårligen komma till stånd. Hvarje försök till lagstiftning i denna riktning, medan Regeringsformens 72 § kvarstår oförändrad, måste stranda derpå, att det kommer i strid med grundlagen. Här återstår således icke någon annan utväg än att först ändra denna; men har det en gång skett, eger lagstiftande makten fria händer att genomföra den önskade reformen i banklagen, på samma gång Riksdagen,

derigenom att stadgandet om riksbankssedelns egenskap af mynt kvarstår i civillag, har i sin makt att, om så finnes nödigt, bibehålla detta företräde för Riksbanken till dess en fullt betryggande privatbanklagstiftning kommit till stånd.

Här har man emellertid mött med en invändning, som åsyftar att åtminstone tills vidare undanskjuta frågans afgörande, i det man nemligen anmärkt, att då enskilda banker finnas, för hvilka större delen af den tid, hvar på oktrojer blifvit dem af regeringen beviljade, återstår, och då dessa banker ej före denna tids utgång lagligen kunna tillförbindas att inlösa sina sedlar med klingande mynt, en sådan reform i alla händelser icke kan under den närmaste framtiden till fullo genomföras, och att det sålunda ej hastar med den förberedande ändringen i grundlagen. Häremot vill Utskottet dock erinra att för ett stort antal enskilda banker oktrojtiden löper till ända just under den treårsperiod, som börjar med det år, 1873, då den föreslagna grundlagsändringen kan slutligen antagas, och att det åligger flertalet af de återstående att inom samma periods utgång åtminstone hafva ingifvit ansökning om förnyelse af sina oktrojer, såvida de vilja med bankrörelsen fortsätta. Skall någon föreskrift om skyldigheten att invexla utgifna sedlar med klingande mynt kunna i de förnyade oktrojerna intagas, vore det derföre önskligt att grundlagsändringen kunde, när Riksdagen nästa gång sammanträder efter nya val till Andra Kammaren, komma till stånd. För öfrigt synes det temligen påtagligt att äfven de banker, hvilka ännu under några år möjligen kunde i detta afseende förblifva skyddade bakom sina oktrojer, af omtanke för sin kredit sjelfmant skola upphöra att söka ett sådant skydd. Utskottet torde emellertid, i betraktande af det nu anförda, icke finnas sakna anledning att till de skäl, som i öfrigt tala för bifall till Utskottets förslag, lägga äfven det, att ifrågavarande grundlagsstadgande, sedan det föranledt införandet af vår privatbanklagstiftning på en bana, som möjligen kunde leda till menliga följder för den allmänna rörelsen och särskildt bereda Riksbanken svårigheter i dess bemödanden att upprätthålla myntvärdet, numera utgör det väsendtligaste hindret för en återgång till de sundare principer, utan hvilkas omfattande och tillämpning bankväsendet icke kan på ett fullt tillfredsställande sätt ordnas.

Slutligen har man af den föreslagna grundlagsändringens genomförande velat härleda åtskilliga skadliga följder för Riksbanken, af hvilka det torde tillåtas Utskottet att till skärskådande upptaga de viktigaste. Sålunda har man förespått att, när riksbanksedlarne upphörde att vara lagligt betalningsmedel, en fordringsegare skulle kunna vägra att vid betalningar mottaga dem och derigenom bereda sin gäldenär förlägenheter. Men riksbanksedeln förlorar icke genom grundlagsändringen något af sitt värde så länge den af banken inlöses, under det den alltid bibehåller den fördel framför det klingande myntet, att

lättare kunna föras och förvaras. Utskottet kan derföre icke finna annat än att den, som vägrade i liquid mottaga ett fullgodt myntrepresentativ, beredde sig sjelf större förlägenhet än sin gäldenär. Också söker man fåfängt exempel derpå, att privatbanksedlar, ehuru de aldrig utgjort lagligt betalningsmedel, icke mottagits till sitt fulla belopp vid liquider mellan enskilda. Den uttalade farhågan saknar alltså, enligt Utskottets förmenande, all grund.

Man har vidare befarat att då riksbanksedeln upphörde att anses såsom mynt, men privatbanksedlarne deremot inlöstes med silfver, de sednare skulle blifva lika goda med Riksbankens och till och med uttränga dem ur den allmänna rörelsen. Menar man härmed, att privatbanksedlarne skulle blifva i säkerhet jemngoda med Riksbankens, torde detta få anses såsom en väsendtlig vinst af reformen, ty icke lär det väl betraktas såsom någon fördel för den allmänna rörelsen att mindre säkra kreditpapper der vore i omlopp. Hvad åter angår farhågan att Riksbankens sedlar skulle af privatbankernas undanträngas, synes den icke så litet öfverdrifven. Ty utan afseende på de medel, hvilka alltid stå en kapitalstark bank, som drifver omfångsrik rörelse, till buds att hålla sina sedlar i omlopp, skulle Riksbanken alltid behålla det företrädet framför de enskilda bankerna, att dess sedlar och inga andra komme att mottagas i den allmänna uppbörden. Faran vore i sanning ej stor att sådana sedlar skulle ur allmänna rörelsen utträngas, hvilka hade uteslutande privilegium att mottagas vid den största af alla liquider, som försiggå inom landet, och som dessutom företrädesvis komme att användas vid de utbetalningar, som för Statens räkning verkställas.

Då privatbankerna, sedan Riksbankens sedlar upphört att gälla såsom mynt, nödgades hålla metallisk kassa för inlösen af sina sedlar, har man fruktat, att privatbankerna skulle genom vaxling mot sina inneliggande riksmüntkassor hemta sin första uppsättning af silfver från Riksbanken, hvarigenom dennas silfverförråd under öfvergångstiden skulle erfara en allt för kännbar påtryckning. Till en början är härvid att erinra, att privatbankerna sannolikt alltid komme att behålla största delen af sina riksmüntkassor i sedlar, enär alla större liquider beqvämligare kunde verkställas med sedlar, och riksbanksedlarne derföre så länge de inlösas alltid blifva begärligare än silfret. Så länge privatbankerna, såsom nu är förhållandet, ansåges fullkomligt säkra, blefve efterfrågan efter silfver der ganska ringa, och allmänheten nöjde sig med vissheten att när som helst kunna få sedlarne inlösta. De mindre silfverkassor, som privatbankerna under alla förhållanden dock måste hålla, skulle i de flesta fall genom inköp af vaxlar eller på annat sätt kunna med mindre kostnad anskaffas från utlandet än från Riksbanken. Att någon del af dessa kassor,

om ock, enligt Utskottets förmenande, en ganska ringa, komme att tagas från Riksbanken, lider dock intet tvifvel, men skulle denna rättighet öfver höfvan anlitas, är Riksbanken, som numera i sina kassor mottager privatbankernas sedlar, lätt i tillfälle att med deras tillhjälp återtaga det silfver, hvaraf den för silfverutvexlingens upprätthållande är i behof.

Ett par exempel tillåter sig Utskottet att anföra för att ådagalägga det sannolika resultatet af myntreformen i afseende på Riksbankens metalliska kassa. Det ena är hemtadt från Riksbankens egen historia. När silfverutvexlingen från Banken den 1 Oktober 1834 åter tog sin början, hade man allt skäl att frukta en stark efterfrågan efter silfver. Visserligen gällde banksedlarna fortfarande såsom lagligt betalningsmedel, men detta hade dittills icke hindrat dem att falla i värde, och förtroendet till realisationsbeslutet var icke starkare, än att banksedlarnes värde ytterligare sjönk under den tid som förflyt innan banken öppnades för silfverutvexling. Man hade ock vidtagit utomordentliga försigtighetsmått och uppskjutit realisationsbeslutets verkställighet i icke mindre än fyra och ett halft år för att samla silfver. Verkligheten motsvarade emellertid på intet vis dessa farhågor. Enligt Riksbankens Ständers Revisorerers berättelser angående bankverket åren 1835 och 1837 hade under de tre första månaderna från silfverutvexlingens början uttagits endast 111,682 Specier. Under hela året till den 1 Oktober 1835 utvexlades 295,152 Specier och under följande tolf månader 113,724 specier.

Det andra exemplet ligger vår tid närmare, och företer förhållanden ännu mera liknande våra nuvarande. I Finland hade under en lång följd af år endast pappersmynt varit i omlopp och utträngt allt silfver ur rörelsen. För att bringa ordning och stadga i penningeväsendet utfärdades den 8 November 1865 två förordningar, af hvilka den ena innehöll att efter den 13 i samma månad metalliskt mynt skulle vara enda lagligt gällande mynt i Finland, och den andra att med afseende derpå, att metalliskt mynt i allmänna rörelsen alldeles saknades och endast kunde efter hand till behöfligt belopp spridas, Finlands banks sedlar finge till den 13 Mars 1866, d. v. s. ännu ett halft år, gå och gälla såsom lagligt betalningsmedel. Det vexlande värde banksedlarna förut haft, i förening med den fullkomliga bristen på metalliskt mynt i omlopp, gaf anledning att befara en stark silfverutvexling. Denna inskränkte sig dock enligt uppgift, meddelad af ordföranden i Finlands banks direktion, under de första 12 månaderna från myntreformens genomförande till 2,161,893 mark, motsvarande omkring 1½ million Riksdaler Riksmünt, förutom skiljemünt. Oaktadt missväxter och affärskris har någon svårighet för banken att hålla metallisk kassa icke uppstått, och hela silfverutvexlingen har ända till närvarande tid

icke uppgått till fullt 5 millioner mark, eller omkring $3\frac{1}{2}$ millioner Riksdaler Riksmünt, under det att någon tvekan att mottaga Finlands banks sedlar till deras fulla belopp icke någonstädes i landet yppats. Resultatet af myntreformen i Finland, ett land, som i så många ekonomiska förhållanden liknar vårt och väl knappast i något kan anses Sverige öfverlägset, är synnerligen väl egnadt att lägga i dagen grundlösheten af de farhågor, som blifvit uttalade i afseende på genomförandet af en likartad förändring i vårt penningeväsende.

Man har slutligen såsom följer af den föreslagna grundlagsändringen förutspått oro i landet och misstroende till banken från allmänhetens sida. Med större skäl torde man då kunna påstå, att denna oro och detta misstroende skulle uppstå, om man, sedan allmänhetens uppmärksamhet en gång blifvit på dessa ämnen fästad, oupphörligen förkastade ett förslag, hvilket har till slutligt mål att bereda eganderätten ett hägn och banken en sjelfständighet, som de nu sakna. Men härtill kommer att det, på sätt Utskottet redan anmärkt, icke är fråga om att *nu* vidtaga någon åtgärd, som skulle hafva till omedelbar följd att Riksbankens sedlar förlorade rättigheten att erkännas såsom mynt. Denna rättighet komme fortfarande att kvarstå på grund af civillag. Hvad Utskottet föreslår innebär endast att bereda lagstiftande makten tillfälle att, när tiden dertill finnes lämplig, och en upplyst omtanke för Riksbankens väl det medgifver, genomföra den nödiga reformen i banklagstiftningen, utan de omgångar och den tidsutdrägt en grundlagsändring alltid vållar. Och då denna del af banklagstiftningen har civillags natur, eger Riksdagen alltid i sin makt att såsom vilkor för dess ändring förbehålla Riksbankens sedlar sådana företräden, som kunna anses af omständigheterna påkallade, när de upphöra att under alla förhållanden utgöra lagligt betalningsmedel.

Den förändring Utskottet föreslagit i sista momentet af 72 § Regeringsformen står i närmaste sammanhang med den af Riksdagen den 7 Maj 1869 till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse angående införande af ett nytt myntsystem grundadt på guld, för hvilken frågas utredande en komité ock blifvit af Kongl. Maj:t nedsatt. Det första steg, som i den af Riksdagen sålunda angifna riktning bör tagas, är att ur grundlagen utesluta det stadgande, som ålägger Riksbanken att inlösa sina sedlar med silfver och följaktligen utgör ett ovilkorligt hinder för myntsystemets förändring.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet vördsamtt föreslå följande förändring i

Regeringsformen.

§ 72.

(Nuvarande lydelse, hvori med kursiv stil äro utmärkta de delar, hvilka blifvit föreslagna att ändras eller utgå.)

Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, Kamrarne dertill förordna, efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna. *Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Dessa sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af banken med silfver inlösas.*

(Föreslagen lydelse, hvori ändringarne äro med kursiv stil utmärkta.)

Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, Kamrarne dertill förordna, efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna. *Riksbankens sedlar skola, vid anfordran, efter deras lydelse, af Riksbanken inlösas.*

Stockholm den 20 April 1870.

På Utskottets vägnar:

Th. Munck af Rosenschöld.

Ordförande.

Reservationer:

af Herr *Ljunggren*: "Den af Utskottet tillstyrkta förändringen i 72 § Regeringsformen innefattar tvänne särskilda förslag:

Det första rör borttagandet af den s. k. tvångskursen, och derom är, enligt min åsigt, intet annat än godt att säga. Likväl skulle jag för min del önskat, att Utskottet hade så formulerat den föreslagna förändringen, att Riksbankens sedlar hade, äfven i grundlagen, haft sig tillförsäkrade rättigheten att under normala förhållanden, och så länge de efter lydelsen inlösas, gälla såsom lagligt betalningsmedel.

Den andra delen af den föreslagna förändringen, hvarigenom orden "Riksdagen allena eger rätt att genom Banken utgifva sedlar" borttagas, synes mig deremot vara första steget till en ny banklagstiftning, i syfte att för all framtid tillförsäkra bestånd åt de enskilda sedelutgivande bankerna och derjemte göra dem fullkomligt sjelfständiga gent emot Riksbanken, i det man, då man ålägger dem att med klingande mynt invexla sina sedlar, väl ock lärer nödgas frikänna dem från förbindelsen att tillhandahålla riksbankssedlar för denna invexling.

Härigenom synas mig, i min gerna erkända obekanskap med den större penningrörelsens lagar, åtminstone följande olägenheter uppstå, nemligen:

att de enskilde bankernas inneliggande förråd af Riksbankens sedlar kommer att, såsom för deras rörelse obehöfligt, användas till uttagning af silfver ur Riksbanken; att Riksbankens utelöpande sedelstock kommer att med lika belopp minskas; att denna minskning icke kommer att blifva blott tillfällig och öfvergående, enär det måste ligga i de enskilda bankernas intresse att, så mycket som med deras egen säkerhet är förenligt, hålla sina sedlar i rörelsen och således uttränga Riksbankens, likasom de hitintills sökt att uttränga hvarandras.

På detta sätt skulle, efter mitt förmenande, Riksbanken nedsättas till nära likhet med en af provinsbankerna; och som jag icke med min röst vill dertill bidraga, så kan jag icke tillstyrka den af Utskottet föreslagna grundlagsförändringen."

af Herr *Sven Nilsson i Österslöf*.